

UDK: 631.41:631.147

*Pregledni rad
Review paper*

OPŠTINA KURŠUMLIJA: UREĐENJE, PROBLEMI KORIŠĆENJA I MERE ZAŠTITE POLJOPRIVREDNOG ZEMLJIŠTA

Mičo V. Oljača^{1*}, Snežana I. Oljača¹, Kosta Gligorević¹, Lazar Ružičić³,
Miodrag Ralević², Biserka Mitrović²

¹Univerzitet u Beogradu, Poljoprivredni fakultet, Institut za poljoprivrednu tehniku,
Beograd-Zemun

²Univerzitet u Beogradu, Arhitektonski fakultet, Beograd

³Megatrend Univerzitet, Fakultet za biofarming, Bačka Topola

Sažetak: Opština Kuršumlja nalazi se na jugu Srbije u Topličkom okrugu, sa teritorijom uglavnom u gornjem toku reke Toplice, u slivovima njenih pritoka reka Kosanice i Banjske. Opština obuhvata teritoriju od 952 km². Geografski položaj opštine Kuršumlja je izrazito brdsko - planinskog karaktera, pa su tipovi i podtipovi zemljišta, načini korišćenja i zaštita ovog područja time predodređeni. Na većim površinama su: Smeđa zemljišta, Crnica na jedrim krečnjacima, Aluvijalni nanos, Koluvijum i Litosoli. Osnovna ograničenja korišćenja navedenih zemljišta su: mala količina padavina i pojava suša; pojava poplava, jake erozije i klizišta, povećan stepen degradiranosti životne sredine i neadekvatan način korišćenja poljoprivrednog zemljišta, suprotno osnovnim njegovim osobinama. Posebno se ističe neadekvatna seča i krčenje šuma. Osnovne mere za unapređenje poljoprivredne proizvodnje opštine Kuršumlja su plansko podizanje novih zasada sa kvalitetnim i produktivnim sortama, razvoj voćarske proizvodnje, unapređenje stočarstva, kreditiranje registrovanih poljoprivrednih proizvođača, podizanje različitih preradnih kapaciteta, organizovanje organske proizvodnje na većim površinama i većem broju domaćinstava

Ključne reči: Opština Kuršumlja, poljoprivredno zemljište, uređenje, načini korišćenja, unapređenje poljoprivredne proizvodnje, ograničenja, mere zaštite zemljišta.

* Kontakt autor: Mičo Oljača, Nemanjina 6, 11080 Beograd-Zemun, Srbija.
E-mail: omico@agrif.bg.ac.rs

Rad je integralni deo studije: Strategija razvoja planskog područja Opštine Kuršumlja, Prostorni plan jedinice lokalne samouprave Kuršumlja. Nacrt: Arhitektonski fakultet, Beograd i Poljoprivredni fakultet, Beograd-Zemun, 2011.

UVOD

Opština Kuršumljia nalazi se na jugu Srbije u Topličkom okrugu, a njena teritorija uglavnom se nalazi u gornjem toku reke Toplice, u slivovima njenih pritoka Kosanice i Banjske.

Administrativni i kulturni centar opštine je grad Kuršumljia. Opština obuhvata 952 km². Na ovom prostoru ima 90 naselja, a prema popisu iz 2002. godine, ovde živi 21608 stanovnika (manje za 1760 u odnosu na popis iz 1991. godine – znači, negativan prirodni priraštaj: -127 na 1000 stanovnika), od kojih oko 15000 stanovnika, u gradu.

Grad Kuršumljia [16], je podignut na mestu rimskog naselja, i nalazi se na stratejski važnoj saobraćajnici Niš - Priština - Peć, pa je grad, oduvek bio svedok mnogobrojnih istorijskih događanja. Na teritoriji opštine Kuršumljia nalazi se jedinstvena prirodna retkost, geomorfološki fenomen u Srbiji, redak i u Svetu, Đavolja Varoš [16], [17].

Postojeća mreža lokalnih transportnih i saobraćajnih linija [16] ne zadovoljava u potpunosti razvoj određenih delatnosti, ali pre svega zbog brdsko-planinskog položaja sela u opštini Kuršumljia, i lošeg stanja lokalne putne mreže (60% seoskog stanovništva nije zadovoljno ovom situacijom). Postojeća mreža međugradskih linija uglavnom zadovoljava, ali loše stanje lokalne putne mreže ne pruža preduslove za njeno širenje.

Klima, najvažniji fizičko-geografski činilac, bitno utiče na hidrološke odlike sliva reka Toplice i njenih pritoka Kosanice i Banjske, i karakteristična je za umereno kontinentalnu klimu. Zime su oštre i hladne, a leta sveža. Proleća su promenljiva, sa čestom smenom toplih i hladnih i vetrovitih dana i čestim kišama. Jeseni su relativno toplije od proleća. Na osnovu karte merenja i proračuna za slivno područje je određena srednja višegodišnja visina padavina od 891,9 mm.

OSNOVNE OSOBINE ZEMLJIŠTA OPŠTINE KURŠUMLIJA

U opštini Kuršumljia, prema novijim istraživanjima zemljišta [14], pretežno u slivu reka Toplica, Kosanice i Banjske, najzastupljenije zemljište je, eutrično humusno ili silikatno zemljište na flišu, na površini od približno 133 km² (52 %), a zatim eutrična humusno-silikatno i litosoli na ostalim geološkim podlogama 66,87 km² (19,2 %). Eutrična smeđa zemljišta prostiru se na površini od 9,25 km² (2,65 %), a na približno 38 km² (10,9 %) nalaze se raspoređeni u zajednici sa humusno – silikatnim zemljištima i litosolima. Distrična smeđa zemljišta zauzimaju površinu od 0.25 km². Crnice na krečnjacima, se prostiru na približno 4 km² (1,15%), a kolvijumi na 0,25km². U dolinama reka obrazovani su aluvijalni nanosi, i to, karbonatni i nekarbonatni ilovasti duboki na površini od ukupno 7,5 km² (2,15%).

Zemljište opštine Kuršumljia, predstavlja prirodni dinamički sistem koji karakterišu fizički, hemijski i biološki procesi, vršeci čitav niz složenih funkcija.

Tabela 1. Načini korišćenja zemljišta opštine Kuršumljia, 1988-2006.

Table 1. Land use in Kuršumljia municipality, 1988-2006.

	Kultura <i>Crop</i>	1988		2006	
		km ²	%	km ²	%
1	Šume <i>Forest</i>	140,29	40,54	149,03	43,07
2	Šikare <i>Underbrush</i>	49,26	14,23	48,05	13,88
3	Livade i pašnjaci <i>Grasslands</i>	57,61	16,65	72,81	21,04
4	Degradirani pašnjaci <i>Degraded grasslands</i>	12,55	3,63	11,47	3,31
5	Obradivo zemljište <i>Agricultural lands</i>	25,89	7,48	13,21	3,82
6	Mešovito <i>Mixed</i>	29,72	8,59	29,10	8,44
7	Goleti <i>Barren lands</i>	23,87	6,90	15,43	4,46
8	Naselja <i>Settlement</i>	6,86	1,98	6,86	1,98
9	UKUPNO <i>TOTAL</i>	346,05	100,00	346,05	100

Potencijali i ograničenja korišćenja zemljišta

Područje opštine Kuršumljia, pored relativno povoljnog geografskog, i manje povoljnog saobraćajnog položaja raspolaže sa prirodnim resursima:

- velika razuđenost reljefa i izražene visinska i klimatska zonalnost;
- uslovno povoljne klime, sa kontinentalnim karakterom;
- bogatstvo rezervama podzemnih voda, (dosadašnji stepen njihove eksploatacije je mali);
- geotermalni izvori (Kuršumljiska Banja, Prolom Banja, Lukovska Banja);
- visoko bonitetno poljoprivredno zemljište koje se pruža po rečnim terasama Toplice, i većih ili manjih pritoka;
- značajnih površina pašnjaka koje omogućuju razvoj savremenog i organskog tipa stočarstva;
- šumskih prostranstva, koja pored osnovnih funkcija i sakupljanja lekovitog bilja i šumskih plodova, omogućavaju i razvoj lova i turizma;

Kao osnovna ograničenja korišćenja zemljišta [3], [4], [5], Opštine Kuršumljia, izdvajaju se:

- Postojeća struktura reljefa omogućuje prohodnost i dobre puteve jedino u kotlinama i duž rečnih dolina;
- U pojedinim predelima opštine Kuršumljia veliki broj dana sa negativnim spoljnim temperaturama ima negativan uticaj na poljoprivredne useve;

- Mala količina padavina i pojava suša;
- Nepovoljno stanje hidromelioracionih sistema [6] u odnosu na potrebe poljoprivredne proizvodnje za navodnjavanjem;
- U sezoni visokog vodostaja i sezoni otapanja snega, javlja se visok nivo podzemnih voda, sa pojavom poplava;
- Pojava erozije koja je posebno izražena u brdsko - planinskim predelima sa izraženom pojavom klizišta;
- Povećan stepen degradiranosti životne sredine;
- Neadekvatno korišćenje poljoprivrednog zemljišta i prekomerna upotreba hemijskih sredstava i veštačkog đubriva, što je suprotno njegovim osnovnim osobinama;
- Neadekvatna seča i krčenje šuma;

Unapređenje korišćenja i zaštite poljoprivrednog zemljišta

Osnovni potencijali za unapređenje stanja u oblasti korišćenja i zaštite poljoprivrednog zemljišta [7], [8], [9], su:

- Povoljni agroekološki uslovi za razvoj ratarstva i voćarstva na većini brdskih terena, posebno organske proizvodnje kontinentalnog voća, posebno starih, autohtonih sorti;
- Velike površine prirodnih travnjaka, pretežnim delom pogodnih za stočarsku proizvodnju prepoznatljivih odlika kvaliteta;
- Posebno je interesantan široki spektar manjih proizvodnih programa koji imaju pozitivne trendove: pčelarstvo; proizvodnja i prerada kozjeg mleka, sa komplementarnom proizvodnjom jarećeg mesa; osnivanje farmi za uzgoj kunića, ćuraka, gusaka, patki i drugih ređih vrsta živine, uključenih u tržišno atraktivne programe proizvodnje ekskluzivne hrane organskog porekla.

Očuvanje, zaštita i adekvatno korišćenje poljoprivrednih zemljišta [1], [4] [8], [10], [12], [13], u funkciji razvoja poljoprivredne proizvodnje, zaštite životne sredine i zadovoljavanja drugih ekonomskih i sociokulturnih potreba, otežavaju neka ograničenja:

- Siromaštvo seoskog stanovništva, posebno u domaćinstvima sa isključivo poljoprivrednim izvorima prihoda;
- Usitnjen i rasparčan zemljišni posed porodičnih gazdinstava;
- Nepovoljna starosna i obrazovna struktura poljoprivrednog stanovništva, posebno individualnih poljoprivrednika aktivnih na sopstvenom gazdinstvu;
- Slaba informatička osnova o fizičkim, hemijskim, biološkim i drugim bonitetnim osobinama zemljišta, promenama katastarskih kultura/namena korišćenja, stepenu degradacije agensima antropogenog porekla;
- Visoki stepen degradiranosti znatnog jednog dela poljoprivrednog zemljišta i drugih elemenata životne sredine sumpor dioksidom i drugim štetnim agensima,
- Slab kvalitet i nizak nivo opremljenosti poljoprivrede odgovarajućim vrstama mašina i uređaja, naročito za savremenu proizvodnju, transport i skladištenja poljoprivrednih proizvoda;

- Usporena primena naučno-tehničkog progresu, savremenih ekoloških standarda, ekonomskih znanja i tržišnih informacija u poljoprivrednu praksu;
- Slaba razvijenost saobraćajne, hidrotehničke, društvene i druge infrastrukture sela, posebno u udaljenim mestima opštine.

KARAKTERISTIKE POLJOPRIVREDE OPŠTINE KURŠUMLIJA

Geografski položaj opštine Kuršumlja je izrazito brdsko - planinskog karaktera, pa su tipovi i podtipovi zemljišta i načini korišćenja ovog područja time predodređeni [4], [7], [8], [9], [13]. Prema podacima iz Regionalnog prostornog plana Nišavskog, Topličkog i Pirotskog upravnog okruga [15], zemljišta se koriste na način koji je prikazan u Tabeli 2.

Tabela 2. Prostorni raspored poljoprivrednog zemljišta (u ha)

Table 2. The spatial distribution of agricultural land (ha)

Republika/ Okrug/Opština <i>Republic/Canton/ Municipality</i>	Poljopriv. Površina (ha) <i>Agricultural Lands (ha)</i>	Oranice i bašte (ha) <i>Arable and gardens (ha)</i>	Voćnjaci (ha) <i>Orchards (ha)</i>	Vinogradi (ha) <i>Vineyards (ha)</i>	Livade (ha) <i>Grasslands (ha)</i>	Pašnjaci (ha) <i>Pastures (ha)</i>
Republika Srbija <i>Republic of Serbia</i>	5093192	3302089	241599	58324	620707	832704
Toplički okrug <i>Toplički Canton</i>	117235	50380	11464	1111	25603	28677
Blace	17625	9835	3265	93	2068	2364
Žitorađa	17891	12529	694	560	1132	2976
Kuršumlja	37206	7490	2207	3	14713	12793
Prokuplje	44513	20256	5298	455	7690	10544

Problemi poljoprivrede opštine Kuršumlja

Najvažniji problemi poljoprivrede ovog regiona su:

- Nedostatak obrtnih finansijskih sredstava u sezoni berbe i prerade navedenih poljoprivrednih proizvoda.
- Nepovoljan ekonomski položaj industrije za preradu poljoprivrednih proizvoda.
- Dotrajalost opreme i poljoprivredne mehanizacije.
- Usitnjeni privatni posedi od 2 do 3ha (EU ima prosek od 50 ha).
- Nedovoljna organizovanost u proizvodnji, preradi i tržištu osnovnih poljoprivrednih proizvoda.

Moguće mere [1], [2], [4], [5], [8], [9], [12], za unapređenje poljoprivredne proizvodnje su :

- Plansko podizanje novih zasada voća i vinograda sa kvalitetnim i produktivnim sortama.

- Ekonomske mere za razvoj voćarske proizvodnje.
- Proizvodnja jagodičastog voća.
- Proizvodnja sadnica sa zaštićenim geografskim poreklom.
- Pojačana kontrola proizvodnje sadnog materijala.
- Unapređenje rasnog sastava u stočarstvu.
- Unapređenje ishrane stoke upotrebom silaže, senaže i koncentrovanog hraniva.
- Kreditiranje registrovanih poljoprivrednih proizvođača.
- Unapređenje rada udruženja iz oblasti stočarstva.
- Podizanje preradnih kapaciteta sa mogućnošću finalne proizvodnje.
- Organizacija organske proizvodnje na većim površinama i većem broju jedinica.
- Nabavka-kupovina novih jedinica poljoprivredne mehanizacije.

Sadašnje tendencije u poljoprivredi opštine Kuršumljia

Toplički okrug učestvuje sa 2,5% u ukupnoj teritoriji Srbije, a sa 1,4% u ukupnom stanovništvu. Sa gustom naseljenosti 45,8 stanovnika/km², skoro dvostruko je ispod republičkog proseka. U urbano-ruralnoj strukturi dominira seosko stanovništvo sa 54%.

Prosečna starost stanovništva je 41 godina, dok je indeks starenja 115 ili 12% iznad republičkog proseka. U periodu od 1971 do 2002. godine, zabeležen je pad broja stanovnika za 21,2%. Toplički okrug čine 4 opštine, od kojih Opština Kuršumljia pripada nerazvijenom području (42,7% teritorije i 21,2% stanovništva okruga). Prema svim ekonomskim parametrima (BDV po stanovniku,

stope zaposlenosti i nezaposlenosti, razvijenosti MSP sektora i tržište rada), okrug ima najniže vrednosti.

Nedovoljno razvijena privreda opštine Kuršumljia, najbolje se vidi u veoma malom doprinosu privrednim rezultatima R. Srbije.

Povoljni prirodni uslovi (tri banje sa termalnom vodom), omogućili su razvoj turizma, što predstavlja dobru osnovu za otvaranje manjih kapaciteta za proizvodnju zdrave hrane.

CILJEVI U OBLASTI KORIŠĆENJA I ZAŠTITE POLJOPRIVREDNOG ZEMLJIŠTA OPŠTINE KURŠUMLIJA

Osnovni dugoročni cilj [7], [8], [9], u oblasti korišćenja i zaštite poljoprivrednog zemljišta jeste očuvanje ekosistemskih, ekonomskih, sociokulturnih i drugih važnih funkcija zemljišta kao integralnog prirodnog resursa. Da bi se obezbedila proizvodnja dovoljne količine hrane, ne samo za trenutno postojeću populaciju, već i za buduće generacije, potrebno je, između ostalog, resurse zemljišta pravilno upotrebiti i koristiti.

Neophodno je promeniti sadašnju lošu poljoprivrednu praksu, odnosno modifikovati je tako da ona postane održiva u dugom vremenskom periodu.

Apsolutno je neophodno preorijentisati se na poljoprivredu koja će omogućiti [1], [11], [15], ne samo proizvodnju kvalitetnih poljoprivredno - prehrambenih proizvoda, već i očuvanje prirodne raznovrsnosti, bogatstva biodiverziteta, kulturno - istorijske baštine i ostalih vrednosti u ruralnim sredinama.

ZAKLJUČAK

Opšti cilj korišćenja i zaštite poljoprivrednog zemljišta Opštine Kuršumlja, obavezno obuhvata:

- Poboljšanje kvaliteta zemljišta, vode, vazduha,
- Sprečavanje dalje povećane degradacije zemljišta;
- Očuvanje i povećanje plodnosti poljoprivrednog zemljišta uz poboljšanje postojećih i razvoj novih hidrotehničkih, agrotehničkih mera, posebno na terenima bez većih reljefnih ograničenja za intenziviranje poljoprivredne proizvodnje, pre svega ratarskih i voćarskih kultura;
- Na područjima zaštićenih prirodnih i kulturno - istorijskih dobara treba obavezno uspostaviti posebne planske režime korišćenja poljoprivrednog zemljišta;
- Razvitak konkurentne poljoprivredno - prerađivačke delatnosti sa osloncem na ispunjenje uslova za dobijanje robne marke proizvoda definisanog geografskog porekla;
- Iniciranje podrške opstanku i povećanje veličine porodičnih poljoprivrednih gazdinstava kako u planinskim, tako i na drugim terenima, uz promovisanje multifunkcionalne uloge porodičnih poljoprivrednih gazdinstava naročito u oblasti organske poljoprivredne proizvodnje ove Opštine Kuršumlja;
- Nabavku nove opreme i poljoprivredne mehanizacije kreditiranjem registrovanih poljoprivrednih domaćinstava.

LITERATURA

- [1] Kovačević, D., Oljača, S., et al., 1997. *Savremeni sistemi zemljoradnje: korišćenje i mogućnosti za očuvanje zemljišta u konceptu održive poljoprivrede*. Zbornik radova - IX kongres JDPZ Uređenje, korišćenje i očuvanje zemljišta, str.101-113., Novi Sad.
- [2] Novković, N., 1996. *Planiranje i projektovanje u poljoprivredi*. Univerzitet u Novom Sadu, Poljoprivredni fakultet, Novi Sad.
- [3] Oljača, M., Oljača, S., Kovačević, D., Ružičić, L., Pajić, M., Ralević, M., Mitrović, B., Radosavljević, U., Marićević, J., 2007. *Uređenje, korišćenje i zaštita poljoprivrednog zemljišta opštine Ub*. Poljoprivredna tehnika, Godina XXXII, Broj 4, Str.: 11 – 23, Beograd.
- [4] Raičević, D., Radojević, R., Ercegović, Đ., Oljača, M., Pajić, M., 2005. *Razvoj poljoprivredne tehnike za primenu novih tehnologija u procesima eksploatacije teških zemljišta, efekti i posledice*. Poljoprivredna tehnika, Godina XXX, Broj 1, Str. 1 – 8, Beograd.
- [5] Radojević, R., Raičević, D., Oljača, M., Gligorijević, K., Pajić, M., 2006. *Uticaj jesenje obrade na sabijanje teških zemljišta*. Poljoprivredna tehnika, Godina XXXI, Broj 2, Str. 63 – 71, Beograd.
- [6] Ružičić, L., Raičević, D., Ercegović, Đ., Gligorević, K., Pajić, M., 2007. *Razvoj savremenih poljoprivrednih mašina za nove tehnologije ratarske proizvodnje*. Poljoprivredna tehnika, Godina XXXII, Broj 2, Str. 1 – 8, Beograd.
- [7] Radojević, R., Raičević, D., Oljača, M., Gligorević, K., Pajić, M., 2007. *Energetski aspekti obrade teških tipova zemljišta*. Poljop. tehnika, Godina XXXII, Broj 3, Str. 25 – 32, Beograd.

- [8] Pajić, M., Raičević, D., Ercegović, Đ., Radojević, R., Oljača, M., Ružičić, L., Gligorević, K., 2007. *Razvoj mašina i oruđa za uređenje i održavanje plodnosti zemljišta*. Poljoprivredna tehnika, Godina XXXII, Broj 4, Str. 25 – 32, Beograd.
- [9] Oljača, S., Glamočlija, Đ., Kovačević, D., Oljača, M., Dolijanović, Ž., 2008. *Potencijali brdsko-planinskog regiona srbije za organsku poljoprivrednu proizvodnju*. Poljoprivredna tehnika, Godina XXXIII, Broj 4, Str. 61 – 68, Beograd.
- [10] Kovačević, D., Dolijanović, Ž., Oljača, M., Oljača, J., 2009. *Uticaj meliorativne obrade na neke fizičke osobine zemljišta*. Poljop. tehnika, Godina XXXIV, Broj 2, Str. 35 – 42, Beograd.
- [11] Oljača, M., Oljača, S., Kovačević, D., Radivojević, D., Gligorević, K., Pajić, M., Ralević, M., Mitrović, B., Radosavljević, U., 2009. *Uređenje, korišćenje i mere zaštite poljoprivrednog zemljišta Opštine Kosjerić*. Poljop. tehnika, Godina XXXIV, Broj 4, Str.: 83-94. Beograd.
- [12] Ercegović, Đ., Pajić, M., Raičević, D., Oljača, M., Gligorević, K., Vukić, Đ., Radojević, R., Dumanović, Z., Kolčar, D., 2010. *Efekti primene sistema meliorativne obrade na zemljišta teškog mehaničkog sastava u proizvodnji ratarskih kultura*. Poljoprivredna tehnika, Godina XXXV, Broj 2, Str. 55- 64, Beograd.
- [13] Yussefi, M., Willer, H., 2002. *Organic Agriculture Worldwide-Statistic and Future Prospects*. Foundation Ecology and Agriculture in collaboration with IFOAM, (www.soel.de/inhalte/publikationen.pdf).
- [14] Škorić, A., Filipovski, G., Čirić, M., 1985. *Klasifikacija zemljišta Jugoslavije*. Akademija nauka i umjetnosti BiH, Posebna izdanja, Knjiga, LXXXVIII, Odeljenje prirodnih i matematičkih nauka, Knjiga 13., Sarajevo.
- [15] *Regionalni prostorni plan Nišavskog, Topličkog i Pirotskog upravnog okruga, (Koncept prostornog plana*. JP Zavod za urbanizam Niš, Institut za arhitekturu i urbanizam Srbije, str. 1-144, Niš-Beograd, 2010.
- [16] Zarić, V., Filipović, N., Pantić, K., 2009. *Mašinski prstenovi u srpskoj poljoprivredi – iskustva, izazovi i dalji razvoj*. Poljoprivredna tehnika, Godina XXXIV, Broj 4, Str: 105 – 110, Beograd.
- [17] WEB prezentacija Đavolje Varoši. Dostupno na: <http://www.djavoljavaros.com/jedinstvenost.php>. [datum pristupa: 10.10.2011.]

KURŠUMLIJA MUNICIPALITY: LANDSCAPING, EXPLOITATION AND CRITERIAS OF PROTECTION OF AGRICULTURAL LAND

Mičo V. Oljača¹, Snežana I. Oljača¹, Kosta Gligorević¹, Lazar Ružičić³,
Miodrag Ralević², Biserka Mitrović²

¹University of Belgrade, Faculty of Agriculture, Institute of Agricultural Engineering, Belgrade-Zemun

²University of Belgrade, Faculty of Architecture, Belgrade

³Megatrend University, Faculty of biofarming, Bačka Topola

Abstract: Kuršumljija municipality is located on south of Serbia in Toplički county, mostly in upper course of river Toplica and it's confluents Kosanica and Banjska. Municipality includes territory of 952 km². Geographic position of the Kuršumljija municipality is particularly hilly-mountainous then soil types and subtypes, exploitation

methods and protection of territory thereby are predefined. Soil types on bigger areas are: Brown soils, Dark soil on limestone, Alluvium and Colluvial land, and Lithosol. Basic limits of soil utilization are: low level of precipitation and drought appearance, floods, severe erosion and land slides, increased level of environmental degradation and inadequate utilization of agricultural soils. Specially inadequate logging and clearance is distinguished. Basic measures for improvement of Kuršumlja municipality agricultural production are growing of productive and high-quality cultivars of crops, development of fruit production, improvement of animal husbandry, to finance of registered agricultural producers, enhancing of processing capacities, organizing of organic production on larger areas and more households.

Key words: *Kuršumlja municipality, agricultural soil, landscaping, way of utilization, agricultural production improvement, limits, soil protection measures.*

Datum prijema rukopisa:	07.11.2011.
Datum prijema rukopisa sa ispravkama:	10.11.2011.
Datum prihvatanja rada:	10.11.2011.